

14. The Traditional Theory of Banking [Електронний ресурс]: 17 серпня 2012. — Режим доступу: <http://www.123helpme.com/traditional-theory-of-banking-view.asp?id=150048>.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2012 р.

УДК 368

А. Л. Баранов, канд. екон. наук,
докторант кафедри страхування,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ЗАСТОСУВАННЯ ВМ ВІТЧИЗНЯНИМИ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розглянуто основну суть концепції вартісно-орієнтованого менеджменту та етапи її розвитку, досліджено можливість застосування цієї концепції вітчизняними страховиками з врахуванням специфіки розвитку страхового ринку України та охарактеризовано подальші перспективи розвитку.

Рассмотрена основная сущность концепции стоимостно-ориентированного менеджмента и этапы ее развития, исследована возможность применения этой концепции отечественными страховщиками с учетом специфики развития страхового рынка Украины и охарактеризованы последующие перспективы развития.

Basic essence of conception is considered value-based management and the stages of its development, investigational possibility of application of this conception by domestic insurers taking into account the specific of insurance market of Ukraine development and the subsequent prospects of development are described.

Ключові слова: Вартість, страхова компанія, страховий ринок, управління, ринкова капіталізація, транспарентність, вартісно-орієнтований менеджмент.

Ключевые слова: Стоимость, страховая компания, страховой рынок, управление, рыночная капитализация, транспарентность, стоимостно-ориентированный менеджмент.

Key words: Value, insurance company, insurance market, management, market capitalization, transparency, value-based management.

Постановка проблеми. Страховий ринок України в останні два десятиліття характеризується постійним зростанням. Збільшення стосується як кількісних, так і якісних показників. Такий стрімкий розвиток пояснюється низьким рівнем охоплення страхового поля. Фактично ринок розвивається на сучасному етапі екстенсивно. Проте, великі страхові компанії — лідери ринку все частіше мають справу з жорсткою конкурентною боротьбою на ринку, вичерпанням можливостей подальшого екстенсивного розвитку, удосконаленням державного нагляду за діяльністю страховиків. Вирішення цих та інших проблем спонукає вітчизняні страхові компанії до пошуку нових ідей подальшого розвитку бізнесу. Наявність великої кількості компаній з іноземними інвестиціями також сприяє застосуванню ними передових ідей управління бізнесом, які є поширеними на сучасному етапі на Заході.

Особливої популярності на Заході набула концепція управління компанією на основі вартісно-орієнтованого менеджменту (VBM). Хоча ця концепція зародилася у США і була покликана удосконалити систему правління великими корпораціями, поступово основні принципи цієї концепції починають використовувати підприємства різних країн, різних форм і різної величини.

В Україні ця концепція тільки починає розвиватися, особливо в таких секторах як банківський. Страховий сектор на сучасному етапі залишається осторонь світових тенденцій. Хоча багато положень та ідей концепції VBM були б корисними для вітчизняних страховиків, особливо це стосується нарощення капіталізації страхового ринку України.

© А. Л. Баранов, 2012

Аналіз останніх джерел і публікацій. Окремі аспекти вартісно-орієнтованого менеджменту досліджувалися багатьма зарубіжними науковцями, зокрема: А. Дамодараном, Т. Коллером, Т. Коуплендом, К. Уолшем, Дж. Фрідманом. Також окремі дослідження здійснювали вітчизняні науковці: І.Б. Івасів, О.Г. Мендрул, О.О. Терещенко. Проте, більшість цих праць не стосується застосування цієї концепції управління в страховому бізнесі. З іншої сторони, науковці, що досліджували проблеми розвитку страхового ринку та страхового менеджменту, наприклад, В.Д. Базилевич, О.О. Гаманкова, С.С. Осадець, Н.В. Ткаченко та ін. не досліджували проблематику вартісно-орієнтованого управління.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності концепції вартісно-орієнтованого менеджменту, оцінка можливості застосування цієї концепції страховими компаніями України та виявлення перспектив її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вартість не завжди була основним критерієм управління підприємством. Протягом багатьох років науковці та практики користувалися різними підходами до управління підприємством загалом, до показників його результативності та ефективності, до оцінки стану підприємства.

У повній мірі бачення еволюції різних концепцій управління наводить Е. Хелферт [8, с. 435—438]. До 80-х рр. XX ст. домінуючою була думка про досягнення найбільшої величини прибутку шляхом зростання виручки від реалізації. Основною характеристикою ефективності діяльності підприємства була собівартість. Починаючи з 80-х рр. на перший план виходить зростання абсолютної величини прибутку за рахунок маркетингових можливостей розвитку підприємства. У 90-х рр. прийшло визнання того, що зростання підприємства має відбуватися в будь-якій можливій формі [6, с. 47]. Джерелом прибутку почали розглядатися активи, а характеристикою ефективності діяльності — показники, що пов'язують прибуток з вартістю активів. Лише наприкінці 90-х рр. XX ст. приходить розуміння того, що підприємство потрібно розглядати з позиції його вартості, а показниками, що характеризують ефективність управління стають показники ринкової капіталізації, доданої й акціонерної вартості.

Еволюційний розвиток загальної концепції управління підприємством свідчить про поступовий перехід до управління вартістю на основі розуміння всіх її попередніх критеріїв.

У межах загальної концепції управління вартістю можна виділити концепцію Раппапорта (SHV-концепція), концепцію Штерна—Стюарта (EVA-концепція) та концепцію Бостонської консультативної групи (CFROI-концепція). Кожна з цих концепцій має свої переваги та недоліки.

Для концепції Раппапорта особливо проблематичним виявляється прогнозування грошових потоків у довгостроковому періоді. EVA-концепція ідеально підходить для управління та контролю над окремими бізнес-одиницями, а також для визначення винагороди менеджменту залежно від результатів їх діяльності, але має обмежене використання для оцінки стратегій. Концепція CFROI може бути використана тільки для оцінки ефективності інвестування в межах одного періоду [3, с. 26—27].

У загальному вигляді суть концепції управління вартістю підприємства (VBM) зводиться до наступного: з точки зору акціонерів (інвесторів) фірми управління нею повинно бути спрямовано на забезпечення зростання ринкової вартості фірми та її акцій, оскільки таке зростання дозволить акціонерам (інвесторам) отримувати для них найбільший у порівнянні з іншими його формами дохід від інвестицій у фірму — курсовий грошовий дохід від перепродажу всіх або частини акцій, що їм належать, або курсовий негрошовий дохід, що відображається в збільшенні вартості (цінності) чистих активів, що належать акціонерам, а, отже, і суми їх власного капіталу [2, с. 37].

Вартісні цілі власників трансформуються в конкретні дії найманих менеджерів, які усвідомлюють свою пріоритетну мету у збільшенні ринкової капіталізації підприємства і підпорядковують їй інші цілі [6, с. 47].

Отже, підсумовуючи наведене, необхідно відзначити, що вартісно-орієнтований менеджмент націлений на збільшення ринкової капіталізації підприємства. Для страхового ринку України проблема його капіталізації стоїть дуже гостро. Це відзначається в працях О.О. Гаманкової, С.С. Осадця, Н.В. Ткаченко та ін. вітчизняних науковців. VBM може допомогти вітчизняним страховикам на шляху до підвищення ринкової капіталізації всього страхового ринку. Кожна компанія на добровільних засадах, дбаючи про забезпечення інтересів своїх власників, буде нарощувати вартість їх акцій або часток у капіталі, тим самим капіталізуючи весь ринок. Такий підхід буде кращим за примусові заходи з боку держави в особі Нацкомфінпослуг щодо збільшення розмірів статутних капіталів та посилення вимог щодо фінансової платоспроможності.

Для того, щоб досягти максимізації вартості, необхідно:

- зрозуміти, які критерії ведуть до досягнення мети (чим необхідно управляти);
- навчитися вимірювати і результат, і фактори, що спричиняють одержання цього результату;
- «прищепити» менеджерам вартісне мислення — розуміння того, що всі дії повинні бути спрямовані на зростання вартості компанії;
- залучити всіх співробітників, а не тільки керівництво до досягнення загальної мети [1].

На думку О.Г. Мендрула, найповніше управління вартістю застосовується на підприємствах у формі публічних акціонерних товариств, інвестиції в які були одвічно здійснені з метою їх повернення [6, с. 40]. Важко не погодитися з таким баченням, оскільки VBM як концепція зародилася у корпоративному секторі в США. Вітчизняні реалії ведення бізнесу свідчать про кардинально інші підходи щодо його організації. Щоб перевірити це твердження, достатньо проаналізувати страховий ринок з точки зору організаційно-правових форм, якими представлені вітчизняні страхові компанії на ньому.

Отримання необхідних даних є доволі проблематичним, оскільки на цьому етапі ми маємо ще одну проблему — це відсутність транспарентності страхового ринку.

Протягом всієї історії розвитку незалежної України фахівці завжди відчували брак необхідної інформації щодо оцінки ринку страхових послуг. Майже єдиним офіційним джерелом такої інформації були щорічні огляди страхового ринку, які започаткував створений у 1993 р. Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю [4, с. 177]. Далі цю роботу продовжив Нацкомфінпослуг. На сучасному етапі це єдиний інформаційний ресурс, що публікує загальну інформацію про страховий ринок.

У табл. 1 представлено інформацію про кількість компаній, що працюють на страховому ринку України. Станом на 30.06.2012 р. всього було зареєстровано 443 страхові компанії, у т.ч. СК «non-life» — 381, т.ч. СК «life» — 65. Така велика кількість компаній потребує відповідної концепції управління та їх організації.

Таблиця 1

КІЛЬКІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ СТАНОМ НА 30.06.2011
ТА СТАНОМ НА 30.06.2012 [7]

Кількість страхових компаній	Станом на 30.06.2011	Станом на 30.06.2012
Загальна кількість	446	443
у т.ч. СК «non-life»	381	380
у т.ч. СК «life»	65	63

У табл. 2 представлено інформацію про структуру страхового ринку України за організаційно-правовою формою. Цю інформацію було узагальнено на підставі даних Державного реєстру фінансових установ.

Таблиця 2

СТРУКТУРА СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ЗА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЮ ФОРМОЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ СТАНОМ НА 01.11.2012 Р.*

№ з/п	Організаційно-правова форма страхової компанії	Кількість компаній, шт.	Частка в загальній сукупності компаній, %
1	Публічне акціонерне товариство (відкрите акціонерне товариство)	36	8,04
2	Приватне акціонерне товариство (закрите акціонерне товариство)	298	66,52
3	Товариство з додатковою відповідальністю	113	25,22
4	Командитне товариство	1	0,22
5	Повне товариство	0	0,00
	Всього	448	100,00

*складено автором за даними Нацкомфінпослуг [5].

Оцінюючи інформацію, наведену у табл. 2, можна зробити наступні висновки:

- переважною формою організації страхового бізнесу в Україні є акціонерне товариство. Це 334 страхові компанії, або 74,56 % від усієї кількості зареєстрованих страховиків. Такий факт є позитивним і свідчить про можливість використання ними VBM;

- майже 90 % акціонерних товариств — це товариства приватні або закритого типу. Акції цих товариств не обертаються на організованому ринку купівлі-продажу компаній. Отже, багато інструментів, які пропонуються вартісно-орієнтованим менеджментом, не можуть бути застосованими вітчизняними страховиками. Потрібно шукати варіанти адаптації концепції управління вартістю до українських реалій;

- ще 25 % ринку представлені страховиками у формі товариств з додатковою відповідальністю. Крім проблем, уже зазначених для приватних акціонерних товариств, слід також відмітити, що такі організаційно-правові форми впливають на непрозорість страхового ринку України.

Успішне функціонування акціонерного товариства не останнім чином залежить від ефективного функціонування спеціальних корпоративних структур, що забезпечують надійний захист вкладених у підприємство інвестицій. Їх формування та використання є також завданням, що вирішується в межах управління вартістю спільно акціонерами і топ-менеджерами [6, с. 55].

В Україні корпоративне управління, особливо на страховому ринку, знаходиться на досить низькому рівні. По-перше, цей інститут ринкової економіки почав впроваджуватися не так давно, а, по-друге, з боку відповідних державних органів не видно зацікавленості в його подальшому розвитку. Також слід відмітити непрозорість страхового ринку загалом і страхових компаній зокрема. Отримати інформацію про власників страховика, його органи управління, фінансову звітність, показники фінансової надійності майже не можливо.

Управління вартістю не потрібно розглядати як самостійний тип управління, адже воно є органічною складовою загального менеджменту і лише змінює окремі управлінські акценти:

- ◆ відбувається доповнення системи цілей керуючих підприємством метою зростання його вартості;

- ◆ підвищення вартості є стратегічною ціллю;

- ◆ власники та топ-менеджери мають приймати рішення, підпорядковані головній цілі, а отже, з безлічі інструментів впливу на підлеглих і способів розпорядження ресурсами повинні обирати та застосовувати ті, що найкраще дозволяють організувати роботу з управління вартістю підприємства;

- ◆ незважаючи на те, що в межах управління вартістю підприємства використовуються стандартні інструменти впливу, деякі з них дещо змінюють форму [6, с. 59—61].

Незважаючи на численні переваги вартісно-орієнтованого менеджменту, є і певні недоліки. На думку М. Портера, вартісно-орієнтований менеджмент має такі недоліки:

- ◆ менше сприяє інвестиціям через свою чутливість до поточних доходів і корпоративних цілей, орієнтованих на поточні ціни акцій, а не на довгострокову цінність;
- ◆ віддає перевагу тим формам інвестицій, прибутки за якими легко виміряти, тому капіталовкладення в нематеріальні активи недостатні;
- ◆ спрямовує інвестиції переважно в купівлю нових компаній, а не на внутрішній розвиток;
- ◆ орієнтується на фінансування компаній, що виникають, одночасно обмежуючи капіталовкладення у традиційні галузі;
- ◆ стимулює надмірне інвестування [8, с. 455—456].

Концепція управління вартістю не бездоганна. Крім М. Портера, багато дослідників виділяють ті чи інші недоліки концепції. В основному ці недоліки стосуються окремих стейкхолдерів, які не повністю задовольняють свої інтереси в процесі управління вартістю, зокрема, це співробітники компаній, громадськість тощо.

Ми погоджуємося з думкою К.В. Багацької про те, що для подальшого поширення вартісного підходу в управлінні, необхідно проведення системних досліджень усіх фінансових моделей концепції VBM і приведення їх у відповідність до українських реалій. Крім того, суттєвого вдосконалення потребують і сучасні методи оцінки безпосередньо вартості підприємства, особливо ті, що засновані на доходному і ринковому підходах, та можливості їх застосування в українських умовах [1].

Висновки з проведеного дослідження. У процесі дослідження основних положень концепції вартісно-орієнтованого менеджменту ми дійшли висновку, що управління страховою компанією, яке буде базуватися на критерії її вартості, дозволить вирішити не лише проблеми власників щодо зростання їх добробуту, але й дасть можливість вирішити проблеми страхового ринку України, насамперед, підвищити капіталізацію самих страхових компаній і ринку загалом. Щодо безпосереднього застосування в управлінні страховиками цієї концепції, то виникають певні проблеми. Враховуючи специфічні характеристики вітчизняного страхового ринку, запровадити VBM не можливо. Потрібно доопрацьовувати окремі положення цієї концепції для їхнього використання в Україні. Насамперед, розробити практичні підходи щодо оцінювання вартості страхових компаній, враховуючи і специфіку страхових послуг, які ними надаються, і відсутність транспарентності страхового ринку України, і організаційно-правові форми, в яких організований страховий бізнес, і недосконалість фінансової звітності. Також потребує розвитку корпоративне управління бізнесом загалом, удосконалення системи показників, що характеризують ефективність управління, удосконалення інформаційного забезпечення VBM тощо.

Література

1. Багацька К. В. Теоретичні основи і практичні аспекти вартісно-орієнтованого підходу в управлінні фінансами / К. В. Багацька [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/258/1/12010.pdf>.
2. Валдайцев С. В. Оценка бизнеса и управление стоимостью предприятия: Учеб. пособие для вузов / С. В. Валдайцев. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. — 720 с.
3. Волков А. С. Создание рыночной стоимости и инвестиционной привлекательности / А. Волков, М. Куликов, А. Марченко. — М.: Вершина, 2007. — 304 с.
4. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О. О. Гаманкова. — К.: КНЕУ, 2009. — 283 с.
5. Комплексна інформаційна система Держфінпослуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kis.nfp.gov.ua/>.

6. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємства: навч. посіб. / О. Г. Мендрул. — К.: КНЕУ, 2011. — 538 с.

7. Підсумки діяльності страхових компаній за перше півріччя 2012 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/sk_II_kv_2012.pdf.

8. Хелферт Э. Техника финансового анализа. Путь к созданию стоимости бизнеса: 10-е изд. / Пер. с англ. / Э. Хелферт. — СПб.: Питер, 2003. — 640 с.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2012 р.

УДК 657.01

С. В. Свірко, д-р екон. наук, проф.,
професор кафедри обліку в кредитних
і бюджетних установах та економічного аналізу
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

Стаття присвячена розгляду та формуванню теоретичних основ управлінського обліку в бюджетних установах України.

Статья посвящена рассмотрению и формированию теоретических основ управленческого учета в бюджетных учреждениях Украины.

The article examines the formation and theoretical foundations of management accounting in the budgetary institutions of Ukraine.

Ключові слова: управлінський облік, мета, завдання, функції, принципи, елементи, предмет, об'єкти.

Ключевые слова: управленческий учет, цель, задачи, функции, принципы, элементы, предмет, объекты.

Keywords: management accounting, goals, objectives, functions, principles, elements, object, objects.

Постановка проблеми. Радикальне реформування бухгалтерського обліку бюджетних установ триває вже понад 5 років. Закріплені Постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.07 № 34 «Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі України на 2007—2015 рр.» напрями і завдання реалізуються планово з метою розбудови сучасної підсистеми фінансового обліку суб'єктів бухгалтерського обліку в державному секторі в цілому та бюджетних установ зокрема [1]. На тлі цих процесів постає питання про формування іншої складової бухгалтерського обліку в межах облікової системи управління бюджетними установами — управлінського обліку, який призначений забезпечувати обробку та підготовку інформації про діяльність відповідних суб'єктів господарювання для внутрішніх користувачів для прийняття управлінських рішень [2].

Аналіз останніх джерел та публікацій. Розгляду питань управлінського обліку в бюджетних установах присвячено незначну кількість публікацій вітчизняних учених, а саме: Левицької С.О. [3], Клименко О.М. [4], Кондрашової Т. М. [5], Кравченко О.В. [6], Полозюк К.О. [7], Сінгасвської М.П., Петрик О.М. Акімової Н.М. [8]. Втім, зазначені праці не є результатом комплексного дослідження у сфері управлінського обліку бюджетних установ, а тому презентують поодинокі декларативні пропозиції.

Постановка завдання. Оскільки теорія бухгалтерського обліку являє собою вчення про базові основи — предмет, метод, об'єкти, функції і завдання — та су-